

Ruokavirasto
Kirjaamo
PL 200
00027 Ruokavirasto

Ruokaviraston lausuntopyyntö ohjeesta Elintarvikevalvontatietojen julkaisujärjestelmä Oiva

Viite 1708/04.02.00.01/2022.

Suomen Leipuriliitto ry (jäljempänä Leipuriliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua Oiva valvontatietojen julkistamisjärjestelmän ohjeesta ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Leipuriliitto toteaa, että valvontatietojen julkaisemistapa, jossa tarkastuksen yksittäisen tarkastuskohdan heikoin arvosana otetaan julkaistavaksi yleisarvosanaksi, on kohtuuton. Näkemyksemme on, että tarkastustulos tulee määrittää jollakin muulla tavoin, esimerkiksi annettujen arvosanojen keskiarvon perusteella.

Lausunnon kohteena olevassa ohjeessa s. 13 todetaan, ”*Mikäli toimija itse havaitsee tarkastuksen aikana epäkohdan, jonka korjaa, sillä ei ole vaikutusta annettavaan arvosanaan. Mikäli valvoja huomauttaa epäkohdasta, vaikuttaa se arvosanaan, vaikka toimija sen jälkeen korjaisi epäkohdan tarkastuksen aikana*”. Ohjeen sivulla 17 kohdassa *Korjattavaa (C)* todetaan ”*vaikka korjattava asia olisi korjattu ennen kuin Oiva-raportti on ehditty julkista, sillä ei ole vaikutusta Oiva-arvosanaan*”. Sivulla 18 kohdassa *Huono (D)* todetaan ”*Vaikka korjattava asia olisi saatu kuntoon ennen kuin Oiva-raportti on ehditty julkaista, sillä ei ole vaikutusta Oiva-arvosanaan*”.

Leipuriliitto toteaa, että erityisen kohtuutonta on, jos tarkastuksen jälkeen julkaistavaan yleisarvosanaan vaikuttaa toimijan kannalta negatiivisesti sellainen valvojan havaitsema epäkohta, jonka toimija on jo tarkastuksen aikana korjannut. On käsittämätöntä, jos sellainen ”epäkohta”, jota ei ole enää lainkaan olemassa tarkastuksen päätyttyä, voi vaikuttaa julkaistavaan arvosanaan toimijan kannalta negatiivisesti*. Varsinkaan tilanteessa, jossa epäkohta ei ole oleellisesti vaarantanut tuoteturvallisuutta tai -hygieniaa. **Näin myös tilanteessa, jossa toimija on korjannut epäkohdan ennen kuin Oiva-raportti on ehditty julkistaa.** On äärimmäisen erikoista, jos suomalaisella viranomaisella on tarve tällaisessa tilanteessa ”näpäyttää” elintarvikealan toimijaa. Siis tilanteessa, jossa valvoja on havainnut jonkun epäkohdan, joka on kuitenkin korjattu joko jo tarkastuskäynnin yhteydessä tai joka tapauksessa ennen Oiva-raportin julkaisemista. Mitä tekemistä tällaisella näpäyttämällä on elintarviketurvallisuuden kanssa? Leipuriliitto katsoo, että on aivan välttämätöntä, että Elintarvike-tietojen julkaisujärjestelmän Oiva-ohjetta tältä osin muutetaan.

Leipuriliitto toteaa, että hallintolain (2003/434) 2 luvun 6 §:ssä (hyvän hallinnon perusteet) todetaan, että ”*Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia*”.

Hallintolain taustalla olevassa hallituksen esityksessä (s. 55) todetaan, että ”*viranomaisten harkintavaltaa ohjaaviin oikeusperiaatteisiin kuuluu myös suhteellisuusperiaate. Käytännössä suhteellisuusperiaate edellyttää, että viranomainen mitoitaa toimintansa alimmalle sellaiselle tasolle, jolla saadaan aikaan tarvittava vaikutus*”. *Suhteellisuusperiaatteella on tärkeä merkitys erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa viranomainen joutuu harkitsemaan hallinnon asiakkaan kannalta epäedullisia oikeudellisia seuraamuksia. Tällaisia esiintyy usein erityyppisessä valvontatoiminnassa, kuten työsuojelu- ja rakennusvalvonnassa. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti toimen on oltava tarpeellinen ja välttämätön asetetun tavoitteen saavuttamiseksi*”.

Leipuriliitto toteaa, että viranomaisten toimien tulee olla oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Tämä viranomaistoimintaa velvoittava suhteellisuusperiaate jää huomioimatta, jos Oiva-valvonnan tulosten julkaisemisessa yksittäisen tarkastuskohdan huonoin arvosana otetaan julkistettavan tarkastusraportin yleisarvosanaksi. Erityisesti se jää täysin huomioimatta tilanteessa, jos julkaistavaan arvosanaan vaikuttaa sellainen ”epäkohta”, jota ei ole enää lainkaan olemassa tarkastuksen päätyttyä tai Oiva-tarkastuksen julkaisuhetkellä*. Tämän tapainen julkaisutapa ei ole missään kohtuullisessa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Leipuriliitto korostaa, että tässä asiassa tulee erottaa toisistaan kaksi eri asiaa: toisaalta Oiva-tulosten julkaisutapa ja toisaalta se, mihin toimenpiteisiin elintarvikealan toimijan tulee ryhtyä, jos tarkastuksessa havaitaan jotain epäkohtia (tai puutteellisuuksia). Jos tarkastuksessa havaitaan jokin epäkohta, on itsestään selvää, että tällainen epäkohta tulee korjata mahdollisimman nopeasti (ja viranomaisen antaman kohtuullisen määräajan puitteissa). Kokonaan toinen asia on se, että tällaisesta epäkohdasta tiedotetaan julkisesti esimerkiksi valtakunnallisilla nettisivuilla (tai yrityksen sisäkäynnin yhteydessä). Nykyisessä muodossaan Oiva-valvontatulosten julkaisutapa on kohtuuton, eikä tällaisella julkaisutavalla ole juuri mitään tekemistä elintarviketurvallisuuden kanssa. Yksittäisestä epäkohdasta tehty julkinen tiedonanto voi olla yrityksen toiminnan kannalta kohtalokasta.

Ohjeen sivulla 18 todetaan, että ”*Joidenkin arviointiohjeiden osalta huono-arvosanan voi antaa myös vaikka asiat eivät välittömästi vaaranna elintarviketurvallisuutta tai johda kuluttajaa vakavasti harhaan. Tällöin toimijalle on toistuvasti annettu Korjattavaa-arvosana, eikä aiemmin havaittua epäkohtaa ole korjattu seurantatarkastuksiin mennessä*”.

Tältä osin Leipuriliitto toteaa, että tarkastusraportin arvosanojen tulee perustua elintarviketurvallisuuteen, eikä yrityksen edustajan mahdolliseen passiivisuuteen. Katsomme, että huono-arvosanaa ei tällaisessa tapauksessa voida antaa, jos puute ei vaaranna mitenkään elintarviketurvallisuutta. ”Korjattavaa-tilanne” ei muutu ”huonoksi”, vain

sillä perusteella, että valvontaviranomaisen antamaa määräystä ei ole toteutettu annettussa määräajassa. Tältä osin Valvojan tulee ryhtyä muihin mahdollisiin toimenpiteisiin epäkohdan korjaamiseksi, kuin ryhtyä jakamaan elintarvikealan toimijoille ”Oiva-raporttirangaistuksia” periaatteella ”näin käy, kun et suosiolla tottele minua”.

Leipuriliitto muistuttaa, että tuontituotteet kilpailevat samoilla päivittäistavara- ja suurtalousmarkkinoilla Suomessa valmistettujen elintarvikkeiden kanssa. Tuontituotteet eivät kuitenkaan kohtaa samaa Oivan arviointitulokseen liittyvää imagoriskiä kuin kotimaassa valmistetut leipomo- ja konditoriatuotteet. Tarkastustuloksen julkaisujärjestelmä ei ole siten kilpailuneutraali tuontituotteiden ja kotimaisten tuotteiden kesken.

Leipuriliitto toteaa olevansa erityisen huolissaan yritysten tasapuolisen kohtelun periaatteen toteutumista koskien elintarvikevalvojen suorittamia valvontakäyntejä. Leipuriliiton toimistoon tulleen palautteen perusteella näyttää vahvasti siltä, että yritysten tasapuolinen kohtelu eri puolella Suomea ei toteudu. Tarkastusten lopputuloksiin vaikuttaa liian usein valvojan henkilökohtainen asenne tarkastuksen kohteena olevaa elintarvikealan toimijaa kohtaan. Leipuriliitto toteaa, että ensimmäinen askel korruptioon on se, jos yrityksen kannalta myönteisen ratkaisun saamisen edellytyksenä on elintarvikevalvojan tai muun virkamiehen mielistelemine.

Yleisesti tiedossa on, että elintarviketurvallisuus on Suomessa korkealla tasolla. Myös kuluttajien luottamus kotimaassa tuotettuja elintarvikkeita kohtaan on korkea. Kaikkien osapuolten yhteinen tavoite on, että näin tulee olemaan myös tulevaisuudessa. Yhteisen tavoitteen toteuttamisessa myös viranomaisten valvontatoimenpiteiden tulee olla kaikkien osapuolten kannalta kohtuullisia ja tasapuolisia. Hyvä yhteistyö Ruokaviraston, elintarvikevalvojen ja leipomoalan toimijoiden kesken on tärkeää. Turhaa vastakkainasettelua elintarvikevalvonnan ja elintarvikealan toimijoiden välillä tulee välttää. Yhtenä edellytyksenä tähän on se, että molempien osapuolten näkemyksiä ei pelkästään (hallinto)lain edellyttämällä tavalla kuulla, vaan molempien osapuolten näkemyksiä myös todellisuudessa kuunnellaan.

Kunnioitavasti

SUOMEN LEIPURILIITTO RY

Mika Väyrynen
toimitusjohtaja

*Konkreettinen esimerkki erään jäsenyrityksemme tapauksesta: Yritys sai Oiva-raporttiin *Korjattavaa* merkinnän 😞, ja huomiokenttään maininnan ”*Elintarvikkeiden säilytyksessä on huomautettavaa*”. Yritys julkaisi Oiva-raportin mm. yrityksen sisäankäynnin yhteydessä. Tapauksessa oli kyse siitä, että valvoja oli havainnut, että yritys oli säilyttänyt viipaloituja kurkkuviipaleita +10 asteissa viileäkaapissa, kun niitä olisi pitänyt säilyttää enintään +6 asteissa jääkaapissa. Olisi varmasti myös elintarvikevalvojan oman työn kannalta järkevämpää, tarkoituksenmukaisempaa sekä myös yrityksen kannalta paljon halvempaa, jos tuollaiset kurkkujen siirrot, +10 asteisesta kaapista +6 asteiseen kaappiin, olisi tehty paikan päällä elintarvikevalvojan läsnä ollessa ja asian olisi todettu tulleen tuolla kuntoon. Sen sijaan, että valvoja tekee asiasta Oiva-raportin (ja lähettää laskun valvontakäynnistä yritykselle), ja jonkin ajan kuluttua valvoja tulee uudella valvontakäynnillä toteamaan, että kurkut ovat oikeassa jääkaapissa ja kirjoittaa sen jälkeen uuden Oiva-raportin (ja lähettää uuden laskun valvontakäynnistä).